

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Solà (ara Torreblanca)

El mas Solà tenia un estatus diferent de la majoria de masos del terme. Era un alou o propietat particular del castlà de Fals i estava lliure de pagar censos a la família Cardona. Segons la declaració o capbreu de 1313, el mas donava al castell de Fals 4 dotzens i mig de blat, mig d'ordi i mig de civada, i també un parell de gallines, en concepte de guiatge.

Sembla ser que aquest domini va ser venut pels Falchs a la poderosa branca Montconill de Manresa. L'agost de 1313, Sibil·la, vídua de Guillem de Montconill, va casar la seva filla Berengària amb Guillem de Morera, jurisperit de Manresa. El dot va estar d'acord amb la categoria social de les famílies dels contraents, 5.000 sous. En lloc de diners, la Sibil·la va donar a la filla i al gendre dos masos seus; un era el mas Valeriola de Manresa, i l'altre, el mas Solà de Fals. Posseïa els dos masos en "alou franc", és a dir, en tenia tots els drets i per ells no pagava censos a cap autoritat superior.

Tal com era costum fer en semblants casos, l'habitant

del mas va haver de declarar-se vassall del nou amo. Així ho va fer "Ferrarius de Solano de mansi Solano Vallis Turriblanca de Falchs", qui va fer "homagium ore et manibus", o sigui, "homenatge de boca i mans" a Guillem de Morera, el seu amo a partir d'aquell moment.

Aquest Ferrer Solà, de la Vall de Torreblanca, estava casat amb una dona dita Berengona, i el trobem encara el maig de 1323 en motiu d'un préstec de 70 sous a Manresa. Ja era mort el 1347 quan es va casar la seva filla Berengona amb el sabater Berenguer Marquès. En el contracte matrimonial hi surten una colla de parents, la qual cosa ens permet afigurar-nos l'organigrama de la família. El Ferrer i la Berengona tenien quatre descendents; el Pere, el Jaume, la Maria i la noia que estava a punt de casar-se. La Maria devia ser la filla gran i feia parella amb un home dit Berenguer de Solà. El seu cognom original deuria ser un altre, però ja havia adoptat el nom del mas, com era costum de fer.

La Maria era la que dominava els afers del mas, com ho demostra el fet que va ser ella qui va pagar el dot de la Berengona i els drets legítims dels seus germans Jaume

i Pere. Aquest Pere va marxar de casa el 1348 en casar-se amb Ròmia, filla de Guillem d'Alzina, hereu del mas Soler de Sant Martí de Torruella.

Homenatge de boca i mans

El desembre de 1329 Berenguer de Solà va pagar al capellà Francesc de Vilar la meitat dels 100 sous deguts pel seu sogre Ferrer, ja difunt. El 1348 va comprar a crèdit 4 lliures de bri de safrà a Galzeran Marfany, a qui va prometre que cobraria per la fira de Sant Andreu de l'any següent. Era un home de paraula, perquè així va ser. El Berenguer i la Maria tenien una filla, dita també Maria, que estava casada amb un home que va adoptar el nom de Jaume de Solà. Es deuria fer il·lusions d'esser la pubilla, però sembla ser que més tard va arribar un xicot, el Bartomeu, que estava predestinat a ser l'hereu.

El 1352 el Berenguer ja era vidu i ho va ser uns quants anys, si més no, fins l'abril de 1364 quan va signar un reconeixement d'un deute de 50 sous de tern al costat del seu fill i successor Bartomeu de Solà.

El Bartomeu va aparellar-se amb Francesca i va engendrar, que sapiguem, el Pere, el Galzeran, el Berenguer i la Constança. El 1395 el Bartomeu va pagar els darrers 100 sous que devia als descendents del mercader Francesc de Far. El 30 de desembre de 1398 (1399 segons el calendari de l'època, que canviava d'any per Nadal), el Bartomeu va posar el seu fill Berenguer, que comptava uns 14 anys, a aprendre l'ofici a casa de Joan de Vilarasa, espaser o fabricant d'espases. El contracte d'aprenentatge tenia una durada de cinc anys, al final dels quals el mestre espaser havia de donar a l'oficial una gramalla de drap de llana, valorada en uns 13 sous, i un lot d'eines. La llista de les eines de l'ofici d'espaser és interessant, però alguns noms en llatí són incomprensibles. Entre d'altres, hi havia una raspa, un martell, un brunyidor, un guarnidor i un coltell (ganivet) de tallar corretges.

El 1406 la Francesca va ser protagonista d'un curiós contracte. Va prometre als administradors de la Confraria del Sant Esperit de la Seu de Manresa que traginaria amb els seus animals la calç d'un forn del mas Molins de Sant Martí de Torruella fins a la casa dels calciners de Manresa. El preu del transport es va establir en 24 lliures i 4 sous,

pagats en tres terminis. Cal aclarir que la Confraria del Sant Esperit agrupava als adobers i cuireters de la ciutat, i la "calcineria" era el lloc on s'estovaven les pells amb calç viva per tal d'adobar-les i convertir-les en cuir. Sorprenen que fos la Francesca qui tractés aquest negoci, en una època on el paper de les dones era més aviat minso, però segurament se li havia mort el marit i exercia de cap de casa.

La filla Constança es va casar dos cops; el 1408 amb Joan d'Aguileras, un fill del mas veí d'Aguileras (ara Campserver), i el 1411 amb Berenguer Ferrer de Monistrol. El seu dot va ser de 30 lliures, un "arquibanc", una flassada i algunes peces de roba blanca. Per tal d'evitar que els diners es malgastessin, el contracte obligava als nuvis a invertir les 30 lliures del dot en una propietat immobiliària.

El 18 de febrer de 1409, els germans Pere, Galzeran i Berenguer Solà, Pericó Trull de Fals, i 10 joves més de Súria, Santpedor, Callús i Manresa, van donar poders de procura a un tal Antoni Sabater, per tal que aquest acordés amb un capità de nau el trasllat del jove a la illa de Sardenya, formant part de l'estol que properament havia de participar en la guerra contra els sards i altres enemics del senyor Rei. És un fet recollit en els llibres d'història de Catalunya que aquell any Martí el Jove, fill únic del rei Martí l'Humà, va atacar l'illa de Sardenya, la qual s'havia revoltat i estava en mans de Brancaloneo Doria i els seus aliats genovesos. Les naus catalanes van vèncer l'esquadra genovesa en la batalla naval de Sanluri. Dissortadament, uns dies després, el 25 de juliol, va morir d'unes febres Martí el Jove, deixant la corona catalana sense descendència i a les portes d'una crisi successòria de tots coneguda.

Res no sabem del paper que van fer els germans Solà en aquesta jornada tan victoriosa per les armes catalanes, però donem per suposat que es van batre amb coratge al costat del seu capità. Del Berenguer no en tenim cap més notícia, però el Pere i el Galzeran van tornar vius a Fals. El Pere es va quedar a casa en qualitat d'hereu, mentre que Galzeran va marxar-ne el 1412 en casar-se amb Joana Fructós, de Manresa.

El Pere de Solà es va casar primer el 1404 amb Constança, filla d'Antoni Llobet, l'amo del mas Llobet de Sant Joan de Vilatorrada, la qual va venir dotada amb 600 sous. El 1406 va reconèixer al seu sogre que ja havia rebut d'ell 100 lliures del dot promès. Quan va enviudar, el Pere va fer segones núpcies amb Ròmia, una noia del mas Miquel de Rajadell. Aquesta li va donar una colla de fills; el Pericó, el Joan, la Maria Anna, la Marieta, la Mateua i l'Angelina.

El 1412 el Pere va comprar una mula negra als mercaders Bernat Seguí i Bernat de Grimosachs. No va pagar les 15 lliures i mitja al comptat, sinó que va diferir els pagaments uns mesos. Van avalar el crèdit el seu germà Galzeran i el seu veí Guillem de Torreguitzana. El 1418 el Pere va ser un dels avaladors de l'arrendament de les rendes del castell de Fals.

A continuació va venir Pericó o Pere de Solà. El 1436 va acceptar ser fidemissor o avalador d'un deute de Salvador de Torreguitzana. El 1441 va confessar que devia 88 sous al beiner (fabricant de beines d'espasa) Jaume Marfà. Aquell any mateix va morir, sent el seu fill i successor Joan de Solà, qui va haver d'intervenir en una disputa amb Valentí Torras, del mas de les Torres de Joncadella, a qui

reclamava 6 florins per un ajust de comptes d'una certa quantitat de blat i unes bèsties grosses.

El 1444 hi va haver una altra disputa que va enfrontar els homes del mas Planell de Sant Amanç (actual mas Viladés) amb Joan Solà i una colla de parents. En la treva que van signar davant de l'autoritat hi trobem a Galzeran Solà, treballador, i els seus fills Bartomeu, barber, i Nicolau, teixidor. Aquests Solà s'estaven a Manresa, però és probable que haguessin nascut a Fals.

El 8 d'abril de 1451, el Joan va presentar-se davant del procurador de Pere Joan ça Trespiera, natural de la parròquia de Sant Pere de Ferrerons, que tenia el domini del mas Solà, per tal de complir el tràmit de retre-li vassallatge. Segons la fórmula ritual, el Joan va declarar que era "home seu, propi, natural, habitant i afocat al mas Solà", li va fer homenatge de boca i mans, i va jurar sobre els Quatre Evangelis que seria bo, legal, fidel, i que li pagaria tot allò que era de consuetud.

El 1456 va comprar un mul negre i el 1459 un altre de pèl de color "sard". Aquest segon va costar 29 florins i el Joan es va comprometre a pagar a terminis, de quatre en quatre mesos, posant en garantia dos muls, el que havia comprat, més un altre que tenia a casa. El 1461 Joan de Solà va vendre's un mul a Pere Picalques, àlies Campserver, de Sant Mateu. Per l'animal n'hi va donar 21 florins al comptat, però el pagament dels 7 florins restants es va anar allargant tant, que un any més tard el Joan va donar poders a Manuel Puig, teixidor de cànem de Manresa, per reclamar en nom seu els diners de deute.

El Joan estava unit amb Angelina, qui li havia donat dos descendents, el Joan i la Francina. L'Angelina venia del mas Puig Oliver de Fals i segurament n'era la pubilla. El 1466 va tenir una forta disputa amb Jaume Andreu Trull sobre la possessió d'aquest mas, i malgrat que van nomenar mediadors, el conflicte no es va resoldre i es va arrossegar a la següent generació.

El 1467 el Joan va fer testament. Aleshores constava que era habitant a Manresa, on potser s'hi havia refugiat per por, com tants altres pagesos, fugint de la inseguretat que provocava la guerra que devastava el país. Va nomenar hereu el Joan, i si fallava ell, la Francina. Deuriem ser menors d'edat, perquè va designar tutors seus a Aldonça, vídua de Bernat deç Clerga, i a Maurici Pahissa.

El juny de 1476, ja morts el Joan i l'Angelina, el jove Joan va renunciar als drets que havia heretat de sa mare sobre

el mas Puig Oliver a favor d'Aldonça, vídua del mercader Bernat deç Clerga i cosina de sa mare. Va renunciar a canvi que l'Aldonça es fes càrrec de la Francina, la germana del Joan, i la mantingués durant sis anys a casa seva. La noia faria les feines domèstiques i al cap dels sis anys rebria una gratificació de 13 lliures, que li servirien de dot. Si la noia marxava abans d'hora, només en rebria la meitat.

El 1484 es va casar la Francina amb Antoni Cadavall, un jornalero del lloc de Buades. El germà Joan Solà va prometre-li 17 lliures, posant com a fermança al mercader Maurici Clerga. Aquest era fill i successor de l'Aldonça i va afegir al dot 13 lliures més, en compliment del tracte abans esmentat. El pagament del dot el va assumir Antoni Torreblanca, el qual tenia empenyorat el mas Solà al seu favor.

Mules (pintura)

Ens falten els detalls concrets, però sembla evident que en aquesta època els darrers descendents dels Solà havien alienat una part del seu patrimoni a favor de la família Torreblanca.

Un altre document, datat el març de 1493, va també en aquesta direcció. És una procura que va fer Joan Solà, hereu del mas Solà de Fals, habitant a la parròquia de Santa Eulàlia de Pallegà, a favor de Maurici Clerga, perquè aquest pugui, en nom seu, tractar els assumptes relatius a l'arrendament del seu mas i llevar-li l'empenyorament.

En tot cas, Antoni Torreblanca, l'hereu del veí mas Torreblanca (ara Oms), ja constava el 1501 que era l'amo del mas Solà. Un segle més tard, el nom tradicional de Solà seria substituït per l'actual de Torreblanca, tal com es pot llegir en la primera part de la seva història publicada en aquesta revista.